

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

Орган Саюза савецкіх пісьмннікаў Беларусі, Кіраўніцтва па справах мастацтва пры Совеце Міністраў БССР, Міністэрства кінематографіі БССР і Камітэта па справах культурна-асветных устаноў пры Совеце Міністраў БССР.

№ 39 (634)

Субота, 27 верасня 1947 года.

Цана 50 кап.

Новы тэатральны сезон

У тэатрах рэспублікі пачаўся новы тэатральны сезон.

Мінулы год быў годам перабудовы савецкага тэатра ў адпаведнасці з пастановай ЦК ВКП(б) «Аб рэпертуары драматычных тэатраў і мерах па яго паліпшыню». Гэтай пастановай Цэнтральны Камітэт большавіцкай партыі накіраваў увагу ўсіх дзеячоў тэатральнага мастацтва на стварэнне сучасных спектакляў, на тое, каб яны ў сваёй рабоце зыходзілі з інтарсаў народа і сацыялістычнай дзяржавы.

Беларускія тэатры здолелі значна перабудаваць сваю работу. Як рэспубліканскія, так і абласныя тэатры за гэты год паставілі па 2—3 савецкіх спектаклі на актуальныя тэмы сучаснасці.

Аднак, гэта толькі яшчэ пачатак той вялікай работы, якую распачалі нашы тэатры па стварэнню патрыятычных, высокамастацкіх паставак.

У рабоце беларускіх тэатраў заўважаецца шмат яшчэ недахопаў. Ідэйны і мастацкія зрыўны, якія значна перашкаджаюць развіццю савецкага тэатральнага мастацтва рэспублікі. Так у Дзяржаўным Яўрэйскім тэатры БССР быў паказаны ідэйна шкодны спектакль «Музыкант» С. Галкіна. Наогул, у рэпертуары Яўрэйскага тэатра ёсць значныя збы, якія праграбуюць неадкладнага выпраўлення.

Не ўсе ў парадку з сучаснымі спектаклямі і ў тэатры імя Якуба Коласа. Востры палітычны спектакль «Рускае пытанне», у якім выкрываецца рэакцыйная амерыканская буржуазія, атрымаўся ў тэатры нейкай бытавой драмай аб каханні. Сацыяльнае гучанне п'есы было значна прыніжана.

За апошні год у некаторых нашых тэатрах мелі месца і такія факты, калі асобныя актёры не жадаючы сур'ёзна працаваць над сваімі ролямі, абмяжоўваліся трафарэтнымі трактоўкамі. Так, напрыклад, здарылася са спектаклем «На белым свеце» ў тэатры імя Якуба Коласа.

Яшчэ да гэтага часу заўважаюцца ў нашых тэатрах факты, калі савецкія п'есы даручаюць стаяць другародным рэжысёрам, а ролі станоўчыя героі ў сучасных п'есах даюцца менш вопытным актёрам. Так было ў Бабруйскім тэатры са спектаклем «За тых, хто ў моры!» (рэжысёр Гур'ёў).

Не глядзячы на тое, што ў рэспубліканскіх тэатрах на пасяды намеснікаў мастацкіх кіраўнікоў па рэпертуарнай частцы прызначаны драматургі, становіцца з арыгінальным рэпертуарам застаецца далёка яшчэ не здавальняючым.

Робота з беларускімі аўтарамі ў рэспубліцы арганізавана слаба. Толькі адна п'еса беларускага драматурга паставлена ў мінулым сезоне. А напісана, безумоўна, значна больш. Тэатрам рэспублікі неабходна пашырыць свой рэпертуар за лік новых п'ес на актуальныя тэмы сучаснасці.

Першы тур конкурсу даў некалькі цікавых п'ес, якія рэкамендаваны для паставы ў тэатры і якія толькі цяпер зацікавілі тэатры. Усе гэта можна было зрабіць значна раней, з тым разлікам, каб да 30-годдзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі глядач меў магчымасць пабачыць новыя спектаклі, паставленыя паводле п'ес беларускіх драматургаў.

Неглыбіня і з тым, што загадчыкі літаратурных частак мала ўвагі аддаюць рабоце ў тэатры, іх роля зведзена да ролі другародных работнікаў. І гэта ў той час, калі яны павінны штодзённа весці творчую працу з драматургамі. Трэба стварыць такую творчую атмасферу, каб пісьменнікі прыходзілі ў тэатр не толькі з гатовымі п'есамі, але і для таго, каб параіцца адносна сваіх задум, планаў.

Нарэшце, само планаванне рэпертуара павінна праходзіць пры самым актыўным удзеле ўсіх творчых работнікаў калектыва і шырокай тэатральнай грамадскасці.

Абласныя тэатры чамусці амаль зусім не прауюць з драматургамі. І нават, калі туд і трапляе п'еса маладога аўтара, дык яна альбо доўга не стаяць, альбо наогул не бачыць свету. Такі-ж папрок можна зрабіць і Рускаму Дзяржаўнаму тэатру БССР, які за ўвесь час свайго існавання не паставіў ніводнай п'есы беларускага аўтара.

Да 30-годдзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі беларускія і украінскія кампазітары ўзялі на сябе сацыялістычны абавязачельства на лепшую падрыхтоўку да ўсераднёнага свята.

Украінскія кампазітары ствараюць рад твораў аб жыцці савецкай Беларусі.

Сламі творчых работнікаў двух рэспублік будзе выдзела некалькі музычных зборнікаў: «Украінскія кампазітары—Беларусь» і «Беларускія кампазітары—Украіна», «Кампазітары Украіны і Беларусі—Масква», «Беларускія кампазітары мюрыуюць выдана музычным бодець».

Да 30-годдзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі

Карціна аб гераічным народзе

Вобраз савецкага чалавека, стваральніка новага жыцця, носбіта вызваленчых, найбольш перадавых ідэй у гісторыі чалавечы, знайшоў сваё адлюстраванне ў творчасці заслужанага дзеяча мастацтва БССР Я. Зайцава яшчэ ў час яго вучбы на Усерасійскай Акадэміі мастацтва (1937 г.). У дыпломнай рабоце Я. Зайцава «Чапаеў» ужо вызначылася асноўная тэма яго творчасці — барацьба гераічнага савецкага народа за шчасліваю будучыню на розных гістарычных этапах. Гэта — тэма ўсіх твораў мастака, пачынаючы ад карціны «Чапаеў» і ханчаючы карцінай «Партызанскі парад», якую ён пісаў да выстаўкі, прысвечанай 30-годдзю савецкай улады.

У карціне «Чапаеў» Я. Зайцаў паказаў народнага героя не такім, як звычайна паказваюць яго мастакі — легендарным палкаводцам, які скача на кані, з шабляй напераве, у шпэркі руху з падкрэсленым ракурсам. Вобраз Чапаева ў карціне Зайцава глыбока чалавечы, гоўны велічы і эпічнай прастаты. Мастак прадставіў бяспрашнага камаўдзіра і яго войска пасля бою. Чапаеў сяджа паранены, з двух бакоў яго падтрымліваюць байцы. Астанні ў розных паставах размяшчаны навакол. Уся гэтая людская маса, якая ўстрыжывае раненым любімага камандзіра, ахоплены настроем напружанасці і ўсхваляванасці. Гэты настрой яшчэ больш падкрэсліваюцца халоднымі, стрыманымі тонамі, у якіх вытрымана ўся кампазіцыя. Але над адчуваннем трыоў пераважае пачуццё непахісанасці і ўпэўненасці ў сваіх сілах. Гэтай упэўненасцю прасякнуты Чапаеў, і гэтае-ж пачуццё абуджае ён і ў сваіх войнаў.

Постаць Чапаева ў светлай кашулі служыць цэнтрам кампазіцыі і ў першую чаргу прыцягвае ўвагу глядача. Перад намі гістарычна значны вобраз баявога камандзіра, які паказаны мастаком у арганічным адзінстве з масамі, з народам.

Светлы вобраз легендарнага героя, які выдзяляе туд непераможны дух усёго савецкага народа, прасякнуты пачуццём рэвалюцыйнай романтикі.

Дзякуючы праўдзівай жыццёва-рэалістычнай трактовцы вобраза, романтичная прыўзнятаць у карціне «Чапаеў» з'яўляецца шчырай, вынікае з унутранага зместу твора, а не зводзіцца да знешняга пафосу. Гэта тэма аб сіле народнай, аб адзінстве правадзіра і народа.

У 1940 годзе на выстаўку «Ленін і Сталін — арганізатары беларускай дзяржаўнасці» была прадставлена карціна Я. Зайцава «Уступленне Чырвонай Арміі ў Мінск у 1920 годзе».

Сюжэт карціны мастак зразумёў канкрэтна, працуў і асэнсаваў яго. Пры шчыльным размяшчэнні фігур павасобныя групы і вобразы кампазіцыі адлюстраваны зусім яркава.

У 1940 годзе на выстаўку «Ленін і Сталін — арганізатары беларускай дзяржаўнасці» была прадставлена карціна Я. Зайцава «Уступленне Чырвонай Арміі ў Мінск у 1920 годзе».

Сюжэт карціны мастак зразумёў канкрэтна, працуў і асэнсаваў яго. Пры шчыльным размяшчэнні фігур павасобныя групы і вобразы кампазіцыі адлюстраваны зусім яркава.

Сюжэт карціны мастак зразумёў канкрэтна, працуў і асэнсаваў яго. Пры шчыльным размяшчэнні фігур павасобныя групы і вобразы кампазіцыі адлюстраваны зусім яркава.

Сюжэт карціны мастак зразумёў канкрэтна, працуў і асэнсаваў яго. Пры шчыльным размяшчэнні фігур павасобныя групы і вобразы кампазіцыі адлюстраваны зусім яркава.

Сюжэт карціны мастак зразумёў канкрэтна, працуў і асэнсаваў яго. Пры шчыльным размяшчэнні фігур павасобныя групы і вобразы кампазіцыі адлюстраваны зусім яркава.

Сюжэт карціны мастак зразумёў канкрэтна, працуў і асэнсаваў яго. Пры шчыльным размяшчэнні фігур павасобныя групы і вобразы кампазіцыі адлюстраваны зусім яркава.

Сюжэт карціны мастак зразумёў канкрэтна, працуў і асэнсаваў яго. Пры шчыльным размяшчэнні фігур павасобныя групы і вобразы кампазіцыі адлюстраваны зусім яркава.

Дзеянне разгортваецца на фоне архітэктурнага пейзажа горада Мінска, жыхары якога сустракаюць Чырвоную Армію — вызваліцельную. Пачуццё шчасця, урачыстасці беларускага народа, вызваленнага ад прыгнёту беларускіх акупантаў, выяўлена тут праўдзіва і шчыра. Мастак імкнецца перадаць псіхалогію людзей, паказвае характэрны тыпаж, заўважае павасобныя дэталі побыту. Прыцягвае ўвагу група на пераднім плане: жанчына ў хустцы, накінутай на плечы, падае вяду чырвонамармейцу; паміж імі — баяц з дзіем на руках; постаць чырвонамармейца з перавязкай на руцэ, фігура жанчыны, якая схілілася над кошыкам. Усе імкнучыя наперад у адзіным рырве.

Тут паказаны простыя савецкія людзі, якія змагаюцца і перамагаюць.

У карцінах «Чапаеў» і «Уступленне Чырвонай Арміі ў Мінск у 1920 г.» Я. Зайцаў выявіў талент гістарычнага жывапісца, таму што адлюстраванне ў іх непарушную сілу савецкага народа, яго вядучую ролю ў развіцці гісторыі.

Вялікая вартасць творчасці Я. Зайцава заключаецца ў тым, што ён арганічна і глыбока зразумее народны пачатак гістарычных карцін вялікага рускага мастака Сурывава. Я. Зайцаў не займаўся знешнім запам'ячэннем, якое, на жаль, мае месца ў творчасці некаторых мастакоў. Прыкладам можа служыць карціна Г. Паўлюскага «Палітычных вядуць», карціна У. Сярова «Прыезд Аляксандра Неўскага ў Пскоў».

Для стварэння карцін аб народзе новай эпохі, эпохі сацыялізма, мастак пачаў адмыслова, блізка яго індывідуальнасці мову. Пачуццём патрыятызма, якое неадлучна ад разумення мастацтва сацыялістычнага рэалізма, прасякнуты творы Я. Зайцава. Любоў да Радзімы, гармонію асабістых і грамадскіх інтарэсаў, сіду і патрыятызм савецкага чалавека перадаў мастак Я. Зайцаў у карцінах «Чапаеў», «Уступленне Чырвонай Арміі ў Мінск у 1920 г.» і, нарэшце, у карціне «Партызанскі парад». Апошняя, паводле перадачы згуртаванасці і магутнасці савецкіх людзей, абядае быць яшчэ больш моцнай, чым папярэдняя. У гэтым выявілася паслядоўнасць і мэтанакіраванасць мастака, які, выбраўшы адну пэўную тэму, глыбока адчуў, выявіў яе.

Робота над карцінай «Партызанскі парад» набліжаецца да канца. Я. Зайцаў стварыў шмат эскізаў да яе, старанна вывучыў матэрыял.

У годным шэсці народных месціцаў перад трыбунай, на якой знаходзіцца прадаўнік партыі і ўрада, мастак меў на мэце паказаць гераічны народ Беларусі ў час вялікай урачыстасці.

Твор «Партызанскі парад» будзе выклікаць пачуццё гонару за гераічным сьмію беларускага народа.

Ф. ЛЕЙТМАН.

Ф. ЛЕЙТМАН.

Ф. ЛЕЙТМАН.

Ф. ЛЕЙТМАН.

Ф. ЛЕЙТМАН.

Ф. ЛЕЙТМАН.

Сход работнікаў Беларускага Дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Янкі Купалы

23 верасня адбыўся агульны сход работнікаў Беларускага Дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Янкі Купалы. З дакладам «Падрыхтоўка тэатра да 30-годдзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі» выступіў дырэктар тэатра Ул. Стэльмах. Да гэтай даты тэатр выпусціў дзве новыя паставы—«Маладоў гвардыю» і «Глыбокія кар'ены».

— Тэатральны сезон гэтага года,—значыць Ул. Стэльмах,—уклопае ў сябе і падрыхтоўку да 30-годдзя існавання сацыялістычнага беларускага дзяржавы. Акрамя таго, летам 1948 года наш калектыв мяркуе выехаць на гастролі ў Маскву. Паездка ў Маскву—вельмі важная падзея ў творчым жыцці, і яе мы павінны сустрэць новымі паставоўкамі.

Да 30-годдзя савецкай Беларусі мяркуецца паставоўка п'есы М. Каймоўіча «Кастрычнік на Беларусі» і А. Шчэголава аб рэвалюцыйнай дзейнасці І. В. Сталіна ў юнацкія гады.

Ул. Стэльмах адзначыў, што рэпертуарны план тэатра павінен іці па лініі паказу сучаснай савецкай п'есы і лепшых п'ес рускіх класікаў.

Ён крытыкуе марудную работу калектыва над сучаснымі спектаклямі, адзначае, што мастацкія сьветы тэатра працуюць адарвана ад калектыва. Слаба разгорнута ў тэатры прынцыповая крытыка і самакрытыка.

Ул. Стэльмах узяў на сябе пытанне аб стварэнні п'есы пра ўз'яднанне беларускага народа ў адзінай дзяржаве.

Пасля даклада разгарнуліся ажуяленыя спрэчкі.

У сваім выступленні нар. арт. БССР І. Ждановіч звяртае ўвагу на ўзніццё творчай актыўнасці.

— Работа над паставоўкамі «Маладой гвардыі» і «Глыбокія кар'ены»,—гаворыць І.—вядзецца марудна. Калі мы хочам сучасна выпускаць намячаныя спектаклі, мы павінны працаваць са значна большымі тэмпамі.

Робота над новымі паставоўкамі ў тэатры слаба арганізавана. Аб гэтым гавораць факты, якія прыводзіў у сваім выступленні заслужаны дзеяч мастацтва БССР Л. Літвінаў. Так работа над спектаклем «Канстанцін Заслонаў» затрымалася на месяц толькі з-за таго, што не была вырашана, хто будзе яго ставіць, выпуск спектакля «За тых, хто ў моры» з-за адсутнасці макета афармлення затрымаўся на паўтара месяца.

— За мінулы год,—значыць ён,—з-за арганізацыйных непаладак мы марна патрацілі 4—5 месяцаў творчай работы.

Л. Літвінаў звяртае ўвагу і на змешчаныя мовы спектакляў. У сувязі з гэтым ён узяў на сябе пытанне аб пашырэнні функцый загадчыка літаратурнай часткі, які павінен зацвярджаць апошні літаратурны варыянт паставоўкі.

Пра далейшы творчы рост вядучых актёраў тэатра і пра хутчэйшы выпуск спектакляў «Маладая гвардыя» і «Глыбокія кар'ены» гаварыў Г. Саннікаў.

У спрэчках выступілі Г. Глебаў, Л. Рахленка, В. Краўцоў, С. Бірала, Л. Шанька, І. Турэцкі, Я. Рамановіч і Э. Шапко.

НОВАЯ КАНТАТА В. ЗАЛАТАРОВА

Музычна-рэпертуарная камісія Кіраўніцтва па справах мастацтва пры Совеце Міністраў БССР прыняла новую кантату заслужанага дзеяча мастацтва БССР, прафесара В. Залатарова—«Слава».

Кантата (такс А. Астрэйкі) прысвечана 30-годдзю Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Яна будзе выканана вялікім сімфанічным аркестрам філармоніі, Дзяржаўным беларускім народным аркестрам, зводным хорам у 300 чалавек на ўрачыстым канцэрце 7-га лістапада.

Гастролі тэатра лялек Белдзяржэстрады

Тэатр лялек Белдзяржэстрады за месяц работы ў Полацкай вобласці даў для працоўных вобласці 40 спектакляў. У рэпертуары тэатра—«Дзед мароз» Шурывай і «Ненісныя сланёнак» Владзічана.

У сваім выступленні нар. арт. БССР І. Ждановіч звяртае ўвагу на ўзніццё творчай актыўнасці.

— Работа над паставоўкамі «Маладой гвардыі» і «Глыбокія кар'ены»,—гаворыць І.—вядзецца марудна. Калі мы хочам сучасна выпускаць намячаныя спектаклі, мы павінны працаваць са значна большымі тэмпамі.

Робота над новымі паставоўкамі ў тэатры слаба арганізавана. Аб гэтым гавораць факты, якія прыводзіў у сваім выступленні заслужаны дзеяч мастацтва БССР Л. Літвінаў. Так работа над спектаклем «Канстанцін Заслонаў» затрымалася на месяц толькі з-за таго, што не была вырашана, хто будзе яго ставіць, выпуск спектакля «За тых, хто ў моры» з-за адсутнасці макета афармлення затрымаўся на паўтара месяца.

— За мінулы год,—значыць ён,—з-за арганізацыйных непаладак мы марна патрацілі 4—5 месяцаў творчай работы.

Л. Літвінаў звяртае ўвагу і на змешчаныя мовы спектакляў. У сувязі з гэтым ён узяў на сябе пытанне аб пашырэнні функцый загадчыка літаратурнай часткі, які павінен зацвярджаць апошні літаратурны варыянт паставоўкі.

Пра далейшы творчы рост вядучых актёраў тэатра і пра хутчэйшы выпуск спектакляў «Маладая гвардыя» і «Глыбокія кар'ены» гаварыў Г. Саннікаў.

У спрэчках выступілі Г. Глебаў, Л. Рахленка, В. Краўцоў, С. Бірала, Л. Шанька, І. Турэцкі, Я. Рамановіч і Э. Шапко.

ПА СОВЕЦКАЙ БЕЛАРУСІ

Робота мастакоў г. Гродні да Усебеларускай мастацкай выстаўкі 1947 года

15 верасня мастацкі савет выставачнага камітэта разгледзеў работы шасці мастакоў горада Гродні. Сярод работ, адобраных на Усебеларускую мастацкую выстаўку 1947 г., шэсць пейзажаў І. Пушкова, два партрэты—«За бульбай» і «Партрэт Шырмава»—А. Кожа, тры пейзажы М. Казлоўскага, два наюр-марты і пейзаж работы Д. Парашкі, пейзажы работы К. Віселовіча і М. Плужніка.

НА ЧАС УБОРКІ

Полацкі абласны Дом народнай творчасці на час уборкі накіраваў у райны вобласці дзве брыгады.

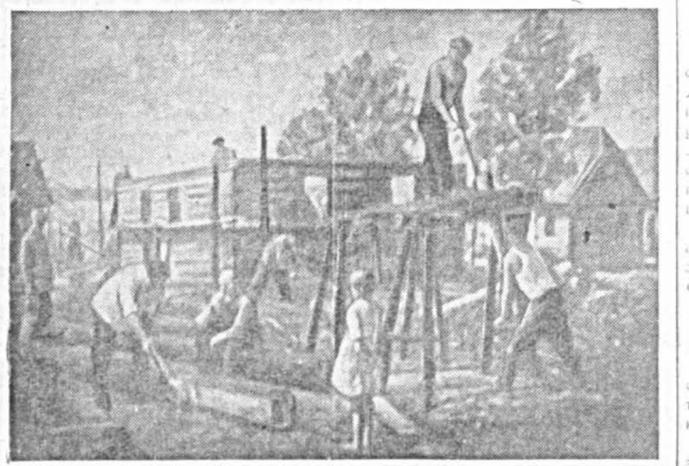
Першая брыгада да тыдзень наведала 6 сельсаветаў і 14 калгасаў Ветрынскага і Ушацкага раёнаў і дала 20 канцэртна-эстрадных выступленняў.

Другая брыгада 12 дзён прабыла ў Дзісенскім, Пліскім, Міорскім і Шаркоўшчынскім раёнах і прайшла 15 канцэртна-эстрадных выступленняў.

ЗБОР ФАЛЬКЛАРА

Метадзістам-касультантам Гомельскага абласнога Дома народнай творчасці т. Я. Яфімаў у апошні час былі зроблены выезды ў Чачэры, Свяцілавіцкі і Узарыцкі раёны. Зроблены запісы усвайнай народнай творчасці. У вёсках арганізаваны калектывы на запісу фальклора.

Сабраны фальклорны матэрыял мяркуецца выдаць асобным зборнікам «30 год Кастрычніка ў народнай творчасці Гомельшчыны».

«З зямлянак у новыя дымкі». Карціна мастака-самавучкі В. Ляліва, (Баранавіцкая вобласць). Фота Л. Папковіча.

Агляд мастацкай самадзеінасці

У Стаўбках, Баранавіцкай вобласці, закінчыўся агляд сельскай мастацкай самадзеінасці. У наказе прынялі ўдзел 72 выканаўцы.

Некалькі беларускіх песень выканаў хор Гавязянскай хаты-чытальні. Кіраўнік хора—сакратар комсомольскай арганізацыі і загадчык хат-чытальняў тав. Рамановіч. Сям'я Івашка—бацька і два сымі—выканалі некалькі музычных нумароў на скрыпках. Удзельнік мастацкага калектыва

на Задужскай хаты-чытальні А. Бар'іс з вялікім пачуццём выканаў лірычныя песні.

Высокую ацэнку ў слухачоў заслужылі выступленні калектыва мастацкай самадзеінасці Стаўбцоўскага раёнага Дома культуры. Урачыста прагучэла ў выкананні хора кантата аб Сталіне.

Калі 40 выканаўцаў будучы ўдзельнікам абласнога агляду.

(БЕЛТА)

Будаўніцтва сельскіх кінатэатраў

У вёсках Піншчыны ідзе будаўніцтва сельскіх кінатэатраў. У вёсцы Альшаны Дняздароўскага раёна ослымі моладзі і грамадскімі сіламі будаваны першы ў раёне сельскі кінатэатр на 150 месцаў.

Да 30-й гадавіны Кастрычніка ў далёкіх ад вобласці населеных пунктах будзе скончана будаўніцтва яшчэ чатырох сельскіх кінатэатраў.

ЛІТАВ'ЯДНАННЕ ПРЫ «ГОМЕЛЬСКАЙ ПРАУДЗЕ»

У мінулым годзе пры рэдакцыі «Гомельскай праудзе» было арганізавана літаратурнае аб'яднанне пачынаючых пісьменнікаў вобласці.

У гэтым годзе літаратурнае аб'яднанне значна ажывіла сваю работу. Нанова абрана бюро наладзіла пісьмоўную і жытую сувязь з пачынаючымі аўтарамі вобласці. Два разы ў месяц пры рэдакцыі праходзіць творчыя паседжанні аб'яднання, на якіх абмяркоўваюцца вершы і прозычныя творы пачынаючых пісьменнікаў. Наладжана стала пісьмовае кансультацыя.

Тэатральны сезон у Пінскім абласным тэатры

Прэм'ера «Шлях-дарогі» Г. Федарова адкрыў свой з'ёмны тэатральны сезон Пінскі абласны драматычны тэатр імя Янкі Купалы. Пінскаму глядачу будуць паказаны спектаклі «Канстанцін Заслонаў», А. Маўзона, «Партызаны» К. Крашын, Дзень адпачынку» В. Катаева, «Ягор Булычюў і іншы» М. Горкага.

Сацыялістычнае саборніцтва паміж кампазітарамі Украіны і Беларусі

Да 30-годдзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі беларускія і украінскія кампазітары ўзялі на сябе сацыялістычны абавязачельства на лепшую падрыхтоўку да ўсераднёнага свята.

Украінскія кампазітары ствараюць рад твораў аб жыцці савецкай Беларусі.

Сламі творчых работнікаў двух рэспублік будзе выдзела некалькі музычных зборнікаў: «Украінскія кампазітары—Беларусь» і «Беларускія кампазітары—Украіна», «Кампазітары Украіны і Беларусі—Масква», «Беларускія кампазітары мюрыуюць выдана музычным бодець».

І. ПІСАРЭЎСКІ

За ідэйна-палітычную вучобу нашых творчых работнікаў

Справа пабудовы камунізма ў нашай краіне патрабуе ад творчых работнікаў стварэння высокаідэйных і высокамастацкіх твораў, якія праўдзіва і глыбока паказваюць багацце гераізмам савецкую рэчаіснасць. Каб з поспехам выканаць гэтую пачэсную задачу, работнікі літаратуры і мастацтва безупына павінны ўзняць свой ідэйна-палітычны ўзровень, авалодаць магутнай тэорыяй большызма-марксізма-ленінізма.

Без авалодання гэтай тэорыяй немагчыма ўзняцца на больш высокую ступень у творчай працы, нямысліма далейшы рух наперад. Сучасная літаратура, жывапіс, скульптура і г. д. патрабуюць ад нашых творчых работнікаў глыбокіх палітычных ведаў, шырокага кругазора, большэвіцкага правінення ў ачыі жыцця. Уывабленне рэчаіснасці ў мастацкіх вобразах патрабуе ад мастака не простага перанясення, альбо выкладання фактаў (хача-б распаўсюджаных і тыповых), а іх асэнсаванага абгульчэння. Як вядома, корні мастацтва знаходзяцца ў самым жыцці, а яго творчы работнік бярэ на абодзкіх яму матэрыял.

У нас добра, што нашы творчыя работнікі дасканалы авалодалі марксізма-ленінізмам. Не, не можам. Адаставілі нашай літаратуры, мастацтва ад сучасных задач і патрабаванняў, наўвасць у мастацкіх творах і на сёнешні дзень тых хібаў і памылак, на якіх у свой час указаў Цэнтралны Камітэт нашай партыі, — доказам гэтаму.

Партыйныя арганізацыі мастацкіх устаноў і творчых саюзаў забыліся на гэты важнейшы вучастак партыйнай работы, а кіраўнікі гэтых устаноў і саюзаў самаўхіліліся ад пытанняў палітычнай і творчай вучобы, лічычы, што гэта справа партыйных работнікаў. Цяпер амаль усе творчыя работнікі рэспублікі вынудзіліся з лютым адпачынкам і прыступілі да новай творчай работы; самы час узяцца за палітычную вучобу. Спосабаў і форм гэтай вучобы ёсць многа і тут няма неабходнасці аб іх гаварыць. Важна, каб кожны творчы работнік зразумеў вялікую неабходнасць узяць свой ідэйна-палітычны ўзровень і па-сур'ёзнаму, сістэматычна ўзвусь-б за вывучэнне тэорыі марксізма-ленінізма, гісторыі нашай партыі. Партыйныя арганізацыі, кіраўніцтва тэатраў, Праўдзіны Саюзаў пісьменнікаў, мастакоў, кампазітараў абавязаны дапамагчы ім у гэтай справе.

Сучасная п'еса знаходзіцца цяпер у цэнтры ўвагі ўсіх тэатраў Беларусі. Тэатры імкнучыся выбраць творы, якія адлюстроўваюць найбольш важна і найбольш тыповыя падзеі жыцця нашага народа. Акторы і рэжысёры больш уважліва ставяцца да вывучэння рэчаіснасці. Яны імкнучыся глыбей пазнаць характар савецкага чалавека, убацьчы і ім і раскрыць новыя рысы, выхаваныя партыяй Леніна — Сталіна.

У рэпертуары Рускага рэспубліканскага тэатра да паставоны ЦК ВКП(б) «Аб рэпертуары драматычных тэатраў і мерах па яго паліпшыненню» большасць спектакляў складалі спектаклі на сучасныя тэмы. Але гэты рэпертуар быў засмечаны такімі анты-мастацкімі п'есамі, як «Вясельне падарожжа», «Самалёт спазніцца на суткі», «Факір на гадыну». Разам з тым, тэатр меў недапрацаваныя спектаклі: «Сустрэча ў цэнтры» і «Памятныя сустрэчы». Рашуча ачышчыўшы ад твораў безыдэйных, якія скажаюць характар савецкіх людзей і савецкую рэчаіснасць, тэатр шукае п'есы, якія праўдзіва і глыбока адлюстроўваюць жыццё савецкага народа, ён упарта шукае ў савецкай драматургіі гераічнае, вялікія пацудзі і глыбокія характары.

НАТАТКІ АБ РУСКІМ ТЭАТРАМ

А. ВЕРАС

камісара Арсенія ў выкананні артыста Я. Карнаухава. Цяжка было тэатру пераадолець істотныя хібы дэкадэнтскай п'есы, але тым не менш яму ўдалося сродкамі сцэнічнага мастацтва стварыць хваляючы спектакль аб гераізме савецкага народа, спектакль, які мае вялікае выхавальнае значэнне. Недастаткова глыбока вырашана толькі тэма гераічнага тыла, але ў гэтым больш відавочны аўтар п'есы.

Здавалася-б, што пасля таго, калі тэатр справіўся з пастаноўкай недасканалай п'есы «Дарога перамогі», добра, паводле свайх драматычных якасцяў, п'еса «Рускае пытанне» павінна была знайсці ў тэатры і адпаведнае ўвабсленне. Атрымалася ж наадварот. У спектаклі шмат акторскіх і рэжысёрскіх «знаходак», але, ня жаль, яны часта засяцця сабой асноўны сэнс і змест твора. Задача тэатра была — надаць яшчэ больш востры твору, яшчэ больш моцна б'наваць іжывасць і дуодуша буржуазіі, якая толькі гаворыць аб дэмакратыі і свабодзе, а на самай справе з д'ябальскай паслядоўнасцю і заслою дуодушы ўсякае выяўленне іх. У гэтым іменна і заключаецца дзейснае і баявое ідэйнае значэнне п'есы.

да яго парад: ідэя з паклёпніцкай кнігай аб Расіі таксама належыць Гульдэ. Значыць, якасць і гэтага, на першы погляд удалага, спектакля яшчэ не адпавядае патрабаванням, якія павінны быць праўдзівымі да Рускага драматычнага тэатра БССР. Рознастайнасць тэм таксама вызначае рэпертуар тэатра. Спектакль «Старыя сябры» паказвае нашу савецкую моладзь у гады Айчынай вайны. Ён гаворыць аб бязмежнай адданасці Радзіме, аб паліпмянным каханні і вялікай дружбе маладых людзей краіны сацыялізма. Тэатр укладу шмат працы і вопыту для раскрыцця псіхалогіі маладых патрыотаў у момант цяжкага выпрабавання, якое выпадае на іх долю, і правільна зрабіў вывад, што абавязак кожнага з іх — абараніць сваю Айчыну.

Апошні спектакль тэатра «Атэла» В. Шапкіра раскрыты з пункту гледжання савецкага мастака. Тэатр данёс да гледача светлы гуманізм, душэўную чыстату і веліч чалавечых пацудуў, што ў першую чаргу выяўляе ў сваёй трактоўцы вобраз Атэлы артыста Кібуля. На жаль, мы вымушаны адзначыць поўную адсутнасць ансамбля ў гэтым спектаклі. Многія акторы не справіліся са сваімі ролямі. Гэта адносіцца да выканання ролі Брабэнца, Касіе, венецыянскага дожа і іншых. Мы гаварылі тут аб п'есах, якія былі паставлены пасля паставоны ЦК ВКП(б). Вялікі недахоп рэпертуара тэатра — гэта поўная адсутнасць у ім арыгінальных беларускіх п'ес.

Народная артыстка БССР А. Буховіч (Джэсі) і артыст Я. Карнаухаў (Сміт) у спектаклі «Рускае пытанне».

На ўсесаюзную мастацкую выстаўку

21 верасня выставачны камітэт адабраў на ўсесаюзную мастацкую выстаўку, прысвечаную 30-годдзю савецкай улады, работы 28 мастакоў Беларусі. Сярод іх — карціны: «І. В. Сталін ля маўзэя Леніна» работы І. Давыдовіча і «В. І. Ленін у Разліве» работы К. Касмачова, творы на тэмы Вялікай Айчынай вайны: «Пасля аперацыі» А. Шыбнёва, «Партызанскі парад» Я. Зайцава, «Клятва танкістаў» М. Манасона, «Нас не зломіш» В. Цвіркы, «Ля магілы героя» А. Гугеля, «Дзякуй табе, Масква!» Я. Ціхановіча; творы аб аднаўленні прамысловасці Беларусі: «Галоўны корпус аўтазавода», «Будуўніцтва падмурка кавальскага цэха трактарнага завода», «Мантаж машыны на трактарным заводзе», «Мантаж прэса на аўтазаводзе» работы Л. Лейтмана; «Вяртанне з поля» Р. Кудрэвіч, «Каласная дарэка» Я. Крэскоўскага; «Партызанскі парад» І. Ахрышка; пейзажы У. Кудрэвіча: «Глыбокае змярканне», «На рацэ Сож», П. Гаўрыленкі — «У жыцце», «Малацьба».

У гісторыка-краязнаўчым музеі

У гісторыка-краязнаўчым музеі адкрыўся аддзел «Айчынная вайна Савецкага Саюза». У пяці прасторных залах размешчаны экспанаты новага аддзела. Яны расказваюць аб шчаслівым жыцці працоўных з'ходніх абласцей у перадаенні гады пасля ўз'яднання са сваімі адзінакроўнымі братамі — беларусамі, аб звержэнні нямецка-фашысцкіх захопнікаў у гады акупацыі, аб гераізме воінаў Савецкай Арміі і партызан у вайне супроць ворага. Зала Перамогі наглядна адлюстроўвае дасягненні заходніх абласцей рэспублікі ў аднаўленні народнай гаспадаркі.

На адммку (злева направа): Ягор—арт. А. Калганав, Вагін—арт. Б. Вішкарэф, Маланія — арт. В. Сяргеева і Раман—Фота Г. Буганскі.

Бюро прапаганды мастацкай літаратуры

Праўдзіны Саюза савецкіх пісьмнікаў Беларусі ў мэтах лепшага азнамлення працоўных нашай рэспублікі з дасягненнямі беларускай літаратуры стварыла бюро прапаганды мастацкай літаратуры. У яго задачы ўваходзіць арганізацыя лі-

таратурных вечараў, выступленняў пісьменнікаў, дакладаў і гутарак на літаратурных тэмах. Зацверджана бюро ў складзе: Ул. Агіевіча (старшыня), Р. Няхая і А. Валюгіна.

Архітэктурна БССР за трыццаць год

М. НАЦАР

Кастрычніцкая рэвалюцыя стварыла неабмежаваны магчымасці для развіцця савецкага мастацтва, сацыялістычнага да зместу і нацыянальнага па форме. За трыццацігадовы перыяд наша мастацтва дабілася велізарных поспехаў і ператварылася ў самае перадавое, прагрэсіўнае мастацтва ў свеце. Вялікіх поспехаў дасягнуў наш народ у справе архітэктурнага будаўніцтва і ў плавіроўцы гарадоў. Цяжкую і бязрадасную кар'еру ўзялі сабою гарады Беларусі ў дарэвалюцыйны час. Царскія чыноўнікі і капіталісты не клаліся ад іх упарадкаванні. Дарэвалюцыйныя гарады Беларусі здзіўлялі сваім кантрастам. Побач з арыстакратычнымі кварталамі, забудаванымі шматпавярховымі каменнымі домамі, сядзібамі капіталістаў і буйных чыноўнікаў туліліся на ўскраіне ўбогія дамы беднага рамесніцкага люду.

Заняпад гарадоў і разбуранасць іх гаспадаркі яшчэ больш павялічыліся ў выніку імперыялістычнай і грамадзянскай войнаў. Шмат гарадоў Беларусі, напрыклад, Мінск, Маладзечна, Полацк і іншыя былі напалова разбуранымі. Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі перад працоўнымі пасталі грандыёзныя задачы аднаўлення народнай гаспадаркі. Неабходна было аднавіць старыя і пабудавача новыя фабрыкі і заводы, узначы сельскую гаспадарку, аднавіць гарады, стварыць як у гарадзе, так і ў вёсцы сетку культурных устаноў. Ад паспяховага выканання гэтых задач залежала паліпшыненне матэрыяльнага добрабыту працоўных, развіццё культуры і навукі ў краіне і ўмацаванне абароназдольнасці нашай Радзімы.

рад іншых прадпрыемстваў. За гэты-ж перыяд у гарадах Беларусі было створана шмат будынкаў адміністрацыйнага і культурнага прызначэння: школ, інстытутаў, кіно, клубав і бальніц. У гэтай упартай гераічнай працы беларускаму народу ўнес чч аказаў дапамогу яго родны брат — вялікі рускі народ. Гэта дапамога адчуваецца ў тым, што на Беларусь прыязджалі архітэктары-будаўнікі, адпусканыя грашовыя сродкі і ўсялякія будаўнічыя матэрыялы. Дзякуючы такой дапамозе беларускі народ паспяхова выканаў вызначаную будаўнічую праграму. Выключна вялікую ўвагу аддаваў нам урад здароўю працоўных і павышэнню іх культурнага ўзроўню. На працягу перыяду, які намі разглядаецца, на Беларусі былі створаны сотні бальніц і іншых лячэбных устаноў. Толькі ў адным Мінску былі пабудаваны: клінічная бальніца, інстытут фізічных метадаў лячэння, клініка нервовых хвароб, дэастанцыя, медыцынскі інстытут. За гэты-ж перыяд на Беларусі былі пабудаваны сотні школ, дзесяткі тэхнікумаў, вышэйшых навучальных устаноў і навукова-даследчых інстытутаў. Беларускі Дзяржаўны ўніверсітэт складаецца з некалькіх вучэбных корпусоў. Плошча, якую займае ўніверсітэт, раўняецца 14 га. У яго будынках налічвалася да 500 залаў, аўдыторый і лабараторый, адольных умесцяць у свае сцены каля 3000 студэнтаў. Лабараторыі і кабінеты былі забяспечаны абсталяваннем і добра прыстасаваны для вучэбнай і навуковай працы. Партыя і ўрад не пакідалі ні сілу, ні сродкаў для стварэння ўсіх умоў, каб наша моладзь мела магчымасць атрымаць вышэйшую адукацыю.

Адначасова трэба адзначыць, што архітэктары, якія будавалі Клінічны і Універсітэцкі гарадкі, не справіліся са сваёй задачай у справе архітэктурнага афармлення будынкаў. Кіаецца ў вочы відавочна неадпаведнасць паміж вялікім грамадзя-

палітычным значэннем гэтых будынкаў у справе сацыялістычнага будаўніцтва і некарэспандэнцыі іх архітэктурнага афармлення. Так, усе будынкi Універсітэцкага гарадка адпавядаюць, проста на здвороваму выглядзе і маюць форму скрынак, якія складаюцца з голых сценаў, цалкам пазбавіўшы дэкарацыйнага ўзбраення. За гэты будынкi выглядаюць шэрымі, аднастайнымі і невыразнымі. Клінічны і Універсітэцкі гарадкі пабудаваны ў стылі канструктывізма. Стыль гэты ўзнік у капіталістычных краінах і адлюстроўвае сабою заняпад мастацтва капіталістычных краін і дэградацыю ўсёй буржуазнай культуры. Стыль канструктывізма чужы і незразумелы савецкаму чалавеку, варожы нашай маладой сацыялістычнай культуры. Яго прыкніненне ў будаўнічую практыку нашых гарадоў тлумачыцца некратычнымі адносінамі некаторых савецкіх архітэктараў да культуры загіваючага капіталізма; гэта — механічны перанос архітэктурных формаў, створаных у краінах капіталізма. На шчасце, стыль канструктывізма нядоўга пратрымаўся ў нашай архітэктурі. Першыя будынкi гэтага стылю ўзніклі ў нас у 1927 годзе, а ўжо ў 1932 годзе стыль канструктывізма быў адкінуты нашай грамадскасцю, як стыль безыдэйны і не адпаведны культурным запатрабаванням савецкага народа.

Больш рашучым крокам у сэнсе адыходу ад архітэктурны канструктывізма з'яўляецца Мінскі Палац піонеруў, пабудаваны заслужаным дзецюком мастацтва БССР А. Воінавым і архітэктарам У. Вараксіным у 1934 годзе. У апрацоўку сценаў гэтага будынка аўтарамі ўводзіць прыёмы архітэктурны класіцызма: пілястры і каланаду парніка, якія нісе нц сабе карніз. Інтэр'ер будынка быў упрыгожаны скульптурнай лепкай, жывапісам, а найбольш адказная частка інтэр'ера былі апрацаваны каліровым дрэвам. Адначасова з архітэктарамі, аб будынку якіх ішла размова, працавалі ў Мінску архітэктары Р. Столер, які стварыў праект стотварнага жыллёвага дома, А. Дзвінскі, А. Батоў, Н. Макляцова, А. Брэгман, Г. Халіп, на праекты якога пабудаван Дом чыгуначнікаў у г. Гомелі. Грандыёзна будаўніча дзейнасць савецкага народа была спынена нападкам нямецка-фашысцкіх захопнікаў на нашу Радзіму. За час акупацыі фашысцкія зграві разбурылі каля тысячы гарады і калгасы Беларусі. Пасля выгнання нямецка-фашысцкіх захопнікаў з нашай Радзімы перад беларускім народам усталала задача аднаўлення і будаўніцтва разбураных гарадоў і калгасоў. Пры дапамозе роднага брата, вялікага рускага народа, беларускі народ энергічна і самааддана прыступіў да залечвання ран нашай гаспадаркі, разбуранай варожымі аграві. Для арганізацыі і кіравання архітэктур-

„Канстанцін Заслонаў“ у Маскоўскім камерным тэатры

Свой новы сезон Маскоўскі камерны тэатр адкрыў прэм'ерай п'есы Аркадыя Маўзона «Канстанцін Заслонаў».

На першы погляд п'еса А. Маўзона ўяўляе сабой бясхатраснае, пазбаўленае псіхалагічнага «другога плана» апавяданне аб герайчных справах беларускага партызана Заслонава. Факты, якія раскрываюцца ў п'есе—вельзэрныя самі на сабе, яны здольны ўсхваляваць гледача, прымушчы яго сачыць неадрыўна за ходам дзеяння, якое разгортваецца імкліва і востра. Аднак, калі-б у «Канстанціне Заслонаве» не было нічога, апроч гэтых фактаў, няхай і сапраўды герайчных, сапраўды цудоўных—з'яўлення п'есы Маўзона на падмоштках маскоўскага тэатра, усім заканамернае ў першыя гады вайны, цяпер, у 1947 годзе, не было-б нічым апраўдана. Ад непасрэднага выяўлення падзеі і фактаў наша драматычна ў асноўным перайшла цяпер да другой, больш адказнай задачы: абгуляваць, абдумаць вопыт вялікай вайны, раскрыць высокія якасці характару совецкага чалавека, які забяспечыў нашу перамогу.

З гэтых пазіцый пайшоў камерны тэатр да п'есы «Канстанцін Заслонаў». Ён убачыў у ёй нешта большае, чым герайчнае апавяданне. Захвляючыся дзейнасцю беларускага народа ў цяжкія дні акупацыі, тэатр імкнуўся раскрыць у спектаклі тую агонь, стымулы, якія ў гады вайны вялі на подзвігі беларусаў і рускага, украінца і казака, якія ўдзельнічалі ўсімі народам, усім пакаленням совецкіх людзей. У подзвігу беларуса Заслонава тэатр убачыў перш за ўсё адну з праяў совецкага герайчнага характару.

Ражысёр спектакля, заслужаны артыст рэспублікі Л. Лук'янаў, імкнуўся адзіць і ў ім ад заманітых прыёмаў п'есы дэзэкаціва, шмат у чым удзельнічаў гэтым першаму твору Маўзона. Можна сказаць, што аўтар «Канстанціна Заслонава» ішоў ад дэзэкаціўнай фэбулы да народна-герайчнай драмы, але прыпыніўся напалове шляху. Усёды, дзе толькі магчыма, тэатр здамаў элементы займальнасці.

Калі інжынер Заслонаў з'яўляецца ў салон-вагоне совецкіх камунікацый Гуго Хірта і прапануе свае паслугі немцам, Маўзон не адразу вытлумачае гледачу сапраўдныя намеры свайго героя, а пакідае гледача ў непаразуменні. Аднак манеры, паводзіны і самае аблічча Заслонава ў спектаклі камернага тэатра (арт. С. Баброў), яго адкрытая ўсмішка, смелы і сумленны пагляд, простая фігура, якая не згінаецца, паўчыц ўнутранай вартасці, што адчуваецца ў кожным яго руху—усё гэта выдзірае ў імі совецкага чалавека, такога, якім мы прывыклі бачыць яго—у арміі, на вытворчасці, у тыле ворага.

Заслонаў уваходзіць у салон-вагон нямецкага камандавання, як пераможца. Ён пераможца ў самым пачатку смартэльна-небеспечнага задання ў такой-жа ступені, як пры яго завяршэнні. Ён пераможца, хадзіць яму кожную хвіліну лагражае смерць, пераможца таму, што справа яго права. Так раскрываецца ўжо ў гэтай карціне асноўная, вылучаючая тэма спектакля, яго ідэяны эпас. Ставічы совецкіх людзей у дачыненне з узброенымі, жорсткімі акупантамі, тэатр у кожным эпізодзе спектакля імкнецца падкрэсліць **непазбежнасць** надыходзячага паражэння немцаў, часовасць іх уладарства, зканамернасць перамогі совецкіх людзей.

Гэта тэма гучыць у поўнай дэярэзкага заліку рэплікі Акансіча: «Маніш, немцы! Не ўбачыць табе маскоўскага Крамля!» і ў набытым, напалову пагардлівым руху Кропіль а адказ на паўторны загад нямецкага салдата—устаць на выцяржку перад начальствам, і ў хітрай, поўнай здэку, заўвазе Заслонава, які акуратна кладзе ў рад тры кішанёвыя ліхтарыкі: «... паміж іншым, італьянская дрэнь... Цяпер, пан маёр, адрашніце, дзе мой, дзе ваш і дзе

Зоя ФЕЛЬДМАН

...», і ў сапраўднай нянавісці Ані, якія ў час смерці каханага займае яго месца ў страю. Раскрываючы на матэрыяле п'есы Маўзона невымерную духоўную перавагу совецкіх людзей, іх нязломнасць, гатоўнасць да барацьбы, тэатр стварыў спектакль, які апавядае аб жыцці і справах народнага беларускага героя Заслонава і ў той-жа час, які пераходзіць далей за межы прастай гістарычнай хронікі.

Дарэчы сказаць, абагуляючы раскрываецца асноўнай тэмай выратавала спектакль ад многіх недарэчнасцяў і псіхалагічных недакладнасцей, якія ўдзельнічае п'есе А. Маўзона. Праўда жыцця не заўсёды захоўваецца ў ёй у поўнай меры. Часам нам прыходзіць у галаву, што Заслонаў з бачнай лёгкасцю абмінае перашкоды, якія сустракаюцца на яго цяжкім шляху, што немцы на станцыі Орша надзвычай даверлівыя, што партыйны сход у акупіраваным пасёлку з прысутнасцю інжынера Заслонава і сакратара падпольнага райкома партыі партызана Корана наўрад ці можа праходзіць нагэтулькі свабодна і безнаказана, што некалькі рыжкоўна саваць у кішэню нямецкаму падбэрху партызанскія лістоўкі. Але ўсё гэта робіцца ўвогуле неістотным, таму што не ўчынікі людзей, а іх маральныя і духоўныя вартасці хвалююць нас у гэтым спектаклі.

Некалькі год назад, прапуючы над п'есай К. Паустоўскага «Пакуль не спыніцца сэрца», якая таксама апавядае аб барацьбе совецкіх людзей ва ўмовах акупіраванага горада, тэатр пайшоў па шляху знешне-герайчнага эфектнага відовішча. Імкнуўся раскрыць героіку нашых дзят прыёмамі, узятымі наапрак за арсенала старога рамантычнага мастацтва, тэатр стварыў спектакль умоўны і шмат у чым фальшывы. У «Канстанціне Заслонаве» ён здолеў адмовіцца ад уласных штампаў. Спектакль атрымаўся сур'езны, мужны, праўдзвы.

Аднак, свядома адгардажваючы сябе ад знешняй узнятасці, параднай героікі, тэатр не пагэб у гэтым спектаклі другога істотнага недахопа, які паслабляе ступень яго ўдзянення на гледача: некааторай халоднасці, залішняй разважлівасці. Часамі здаецца, што гэта хутчэй разважанні аб жыцці, чым пальмянае апавяданне аб ім.

Цэнтральная тэма спектакля—тэма сутычкі двух сістэм—з найбольшай сілай раскрываецца ў смартэльным пайдунку, што выдзірае інжынер Заслонаў з маёрам гестапа, які ў спектаклі Камернага тэатра носіць імя Траўтніц. Траўтніц—заслужаны артыст рэспублікі Н. Чаплыгін і Заслонаў—С. Баброў—гэта дзве найбольшыя акторскія ўдачы спектакля, два самыя яркія вобразы, якія запамінаюцца.

Асноўнае ў абліччы і ў характары Заслонава-Баброва—яго спакойная ўпэўненасць у перамозе, невычэрпная жыццерадаснасць, мэтанакіраванасць у будучае. Заслонаў Камернага тэатра—малады. Есць доля хлапчужага зухватасці, дэярэзкай рыжкі ва ўсіх яго дзеяннях, у вострыні і трапнасці яго адказаў, у пагардзе па за ворагаў, якая дрэнна захоўваецца, і ў гэтудж-ж адкрытай любові да суайчынікаў, родных яму людзей. І ў той-жа час вялікая мэта і на хвіліну не застаецца па за свядомасцю Заслонава, кіруе ўсімі яго справамі і думкамі. Воблік народнага героя Беларусі, партызана Заслонава, у выкананні арт. Баброва поўны прыабынасці і высокароднасці.

Есць адна асаблівасць у сцэнічных паводзінах маскоўскага Заслонава: ён не вельмі маскіруецца. Многае адразу-ж выдзірае ў імі совецкага чалавека. Гэта адкрытая і ясная манера, гэта ўнутраная свабод

да і ўпэўненасць здзіўляе і збівае з панталыку немцаў, блытае нашых людзей. У сваю цяжкую і небяспечную работу Заслонаў прыносіць прыёмы і звычкі, выхаваныя ў імі совецкім ладам, якія зрабіліся арганічнай уласцівасцю характара, характара, невядомага немцам—іначай ніколі не рыжкнулі-б яны ступіць на рускую зямлю.

Калі Заслонаў жыццерадасны і эразумелы, дык Траўтніц сукрыты і злосны. Артыст Чаплыгін з першага з'яўлення маёра гестапа ў вагоне Хірта падкрэслівае яго глыбокую ўнутраную няўхільную гібель, спусташанасць і нежыццёвасць. Бледны, без крыўлі твар, сухія, дакладныя рухі, механічны крок, крывава ўсмішка, зморанасць адчуваецца ў кожным гэсце, нянавісць да рускіх, пагарда да немцаў і да самога сябе—вось, што такое Траўтніц Чаплыгіна. У час допыту старога Касцюкоўна Траўтніц абмякава сядзіць у баку, з апушчанымі вейкамі, адкінуўшы галаву на спіну крэсла, выцягнуўшы ногі. Уся яго пастава паказвае змораную, змярцвелую абмякавасць. Перад намі хітры і злосны вораг, і ў той-жа час—мірцяк, чалавек-труш. Пагібель Траўтніца такая-ж непакорнасць характара, як натуральнай была перамога Заслонава. Траўтніц у выкананні Чаплыгіна поўны глыбокага сімвалічнага эпісу.

Цікава намечаны актормі некаторыя іншыя вобразы спектакля. Мякка, з вялікай высокароднасцю і гумарам іграе Кропіль заслужаны артыст рэспублікі Н. Наўлянскі. Ён раскрывае чыстату яго сэрца і гордую непакорнасць характара. Вобраз сагрэты сапраўдным народным гумарам. Шмат юнацкай пальмянасці, імклівасці, неярплівага жадання дзейнічаць у паводзінах Акансіча—А. Мяркх. Шчыра ў каханні і нянавісці Аня Крушына—артыстка Падгурская. Яна захвляе гледача душэўнай тонкасцю, мяккай жаночасцю ў спадчунні з мэтанакіраванасцю і воляй. Намешчліва, са здэкам выконвае заслужаны артыст рэспублікі С. Ценін неразумнага совецкіх камунікацый Хірта.

Тэатр адмовіўся ад апошняй карціны п'есы Маўзона, відэачына, таму што лічыць сябе нездольным стварыць на сцэне вобраз Сталіна. Спектакль заканчваецца сутычкай рабочых з нямецкімі салдатамі. У гэтай сцэне непраўдападобная лёгкасць, з якой удаецца Заслонаву самая рыжкоўная яго задума, дае сябе адчуваць з асаблівай сілай. Тэатру не ўдалося знішчыць непраўдзівасці фінала. Абязброеныя рабочыя, якія гэтак зухватава распраўляюцца з узброенымі немцамі, а затым «самкнутым строем» на чале з Заслонавым адходзяць у партызаны, замест захвалена выклікаюць усмішку гледача. Легендарны Заслонаў калі-б тэатр у сваім сцэнічным варыянце п'есы здолеў паказаць пагібель Заслонава і адначасова паказаць перамогу яго справы, спектакль набыў-бы, безумоўна, той пальмяны герайчны падтэкст, якога яму гэтак нехапае.

Спектакль «Канстанцін Заслонаў» быў паказаным Камерным тэатрам у дні святкавання васьмісотгоддзя Масквы. Магчыма таму ў імі асабліва ясна прагучала ішчэ адна тэма: у жорсткіх, першых месцах вайны, калі вораг стаў пад Масквой, там, у далёкай, занятай немцамі Оршы, беларускі народ змагаўся за родную сталіцу кожным скурутым пад адхон эшалонам, удзельнічаючы ў агоньнай справе разгрому маскоўскай групіроўкі немцаў. «Парыж не абаранялі на ўскраінах, а Маскву абараняюць нават тут, у Оршы, і абараняюць не дрэнна. Калі нашы салдаты пад самай Масквой... Даўны народ жыве ў гэтай краіне!»—у страху гаворыць доктор Хірт. Масквічы, якія прысутнічалі на спектаклі «Канстанцін Заслонаў», адчуваюць зноў і зноў тую непарушную сувязь, якая аб'ядноўвае совецкую сталіцу з усёй неабсяжнай нашай Радзімай!

задач, якія перад імі ставяцца. Вось артыкул «Як здабываюць каучук». У ім апісваецца жыццё неграў. Далей даецца апісанне, як здабываецца каучук і для чаго ён патрэбен. Нічога не гаворыцца аб каланіяльным уціску, аб эксплуатацыі неграў.

У артыкуле — ні слова аб тым, што гому здабываюць і ў нашай краіне. У совецкіх рэспубліках, у тым ліку і ў Беларусі, калігас засяваюць тысячы гектараў кок-сагэца, з якога здабываюць тую-ж рэчыву для аячыннай гумавай прамысловасці.

З мэтай расказаць дзецям аб багачці нашай рэспублікі — торфе даецца артыкул «Балота гарыць». Самая лёгкая справа, каб давесці, што торф мае ўласцівасць гарэць, трэба ў сухую пагоду падпаліць балота. І вось тры хлопчыкі выганюць пасвіць жывёлы на балота, раскладваюць вогнішча — і балота загарэлася. «А ў вёсцы ўдарылі ў зван, і староста бегуў з хаты да (?) хаты і склікаў людзей тушыць балота. Тры дні гарэла балота: на чварцты дзень пайшоў дождж, і балота патухла. Потым я даведваўся, што гэта гаруў торф».

Вось і ўсё аб балодзе і аб торфе. Паўстае пытанне, — навошта спатрыбляса аўтару гэтая старасвецчына разам са старастам і званамі? Хіба няма ў беларускай совецкай прозе твораў аб асущы балот, аб здабыванні торфу, аб асваенні балотных масіваў нашымі калгаснікамі? Толькі безадказнымі адноснамі аўтара кнігі да падбору матэрыяла, неразуменнем задач камуністычнага выхавання можна растлумачыць з'яўленне падобнага матэрыяла на старонках кнігі.

Яшчэ больш блытаняны веды дзе падручнік у нарысах аб развіцці тэхнікі. У нарысе «Першая чыгунка» М. Камекага

апісваецца жыццё англічаніна Георга Стэфенсона, якому прысваецца пабудова першага паравоза і першай чыгункі ў 1825 годзе. Між тым, даўно агоньна-вядомым фактам з'яўляецца тое, што першымі вынаходцамі паравога рухавіка і першай чыгункі былі рускія вучоныя. За дзвесце год да англічаніна Георга Стэфенсона рускі механік Леонці Шамшурнік, седзячы ў царскім астрозе, вынайшоў сваю «самабеглую каляску». Шамшурнікаў пабудоваў машыну, якая рухалася пры дапамозе сістэмы рычагоў. Пазней, калі рускі інжынер Іван Паўзуноў у 1763 г., на 6 год раней, чым Джэме Уат вынайшоў паравую машыну, рускі вынаходца Яфім Чарпанаву задумаў пабудоваў паравоз. Гэты, як тады называлі, «сухануты паравоз» ён і пабудоваў на Урале на заводзе купца Дзямідова ў 1821 годзе.

Вось аб гэтым трэба было расказаць совецкай дзетвары, а не перапісваць старонкі за старонкамі з даўно застарэўшых і непрыгодных падручнікаў.

У падручніку змешчана мала матэрыялаў аб Айчынай вайне, матэрыялаў, якія маюць важнае выхавачае значэнне. Партызанскі рух на Беларусі прадстаўлены слабым вершам Эдзі Агніцэв «Партызаны» і нарысам «Дачка беларускага народа». Гэты недастаткова. Можна было знясіць куды больш багаты і цікавейшы матэрыял аб народных месціцах.

Вельмі мала сказана аб герайме совецкай моладзі, праўдзвым у барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. А які гэта багаты і карысны матэрыял для выхавання нашага падрастаючага пакалення! Няма та твораў напісана совецкімі пісьменнікамі на гэтую тэму? Затое шмат месца аддадзена ў кнізе такім тэмам як «Ефрасінія Полацкая», «Владзімір Рагнеда»

і інш. Вось якія веды даюць вучням гэтыя артыкулы: «Перапіска кнігі і праца над летанісамі лічылася справай добрачыннай», — карысай для людзей і прыемнай для бога» (В. Вольскі — «Ефрасінія Полацкая»).

Даўно вядома, што Масква заснаваная Юрыем Далгарукім, а ў артыкуле М. Каваленкіна і гэта існава бярэцца пад сумненне: «Думаюць, што Маскву заснаваў Юры Далгарукі». «Асобна трэба гаварыць аб мове падручніка і аб мастацкай вартасці літаратурна-мастацкага матэрыяла перакладзена з рускай мовы на беларускую малакваліфікаванымі перакладчыкамі. Тут, відавочна, аўтары палічылі, што дзеці — чытачы не патрабавалі і для іх можна пераказаць абш-ж. Асабліва прымітуна перакладзены вершы. Замест таго, каб даць высокамастацкія, бездакорныя пераклады, даюцца пераклады з рытмічнымі перабоны, з прымітунамі дзесплоўнымі рыфмамі, чаго няма ў арыгіналах. У перакладзе верша І. Сурыкава «Дзіцячыя гадкі» не вытрыманы рытм. Пад ярмом перакладчыка верш страціў сваю мілагучнасць і празрыстасць вобразаў.

Рукі мне вызвалі. Унесь трасуся я і ў вялікі страху Прачынаюся.

У перакладзе даюцца рыфмы: дапоў—свайей, прасіць — гаварыць, пльме—заміне, цвіце—расце і г. д. Словазвароты не ўдзельнічаюць у беларускай мове: «не так-то вышла», «панабегла стража».

Такі-ж пераклад верша В. Жукоўскага «Летні вечар». Альбо возьмем верш Н. Вікенічэна — «Жыццё чалавека раней і цяпер». Навошта прымушчы вучняў чытаць падобныя саматужныя вершы:

Не заўжды яму здаралася. Ежу здабываць, Прыхадзілася часамі І галадаваць... І далей: Зрюць (?) ў полі ўраджаі,— Будзе на аіму. І выдомасці (?) на радзій Ідуць праз усю зямлю (?)! Што гэта? Верш са школьнага падручніка для развіцця роднай мовы ці бездапаможнага набору слоў? Пушкін, Лермантаў, хто-б ні папаўся пад руку перакладчыку, кожны выйдзе пакалечаным.

Ціжка пазнаць у наступных радках славыты верш Лермантава «Баралдзіно». Зямля траслася, як нашы грудзі, Змяшаліся ў кучу коў, людзі...

На такіх безгустоўных, антымастацкіх перакладах прапануецца выхоўваць пісьменнасць дзяцей, іх любоў да мовы і літаратуры. Хіба нельга было ўзяць творы Пушкіна, Лермантава, Ісакоўскага, Маршакі ў высокакваліфікаваным перакладзе беларускіх паэтаў?

Але найбольш непашанавала прозе. У кнізе даецца пераклад апавядання «Замежніца» Н. Вірты, нехарактэрнага для творчасці вядомага рускага пісьменніка. І гэтыя амаль збыжкоўваецца мастацкія проза. Зусім няма твораў майстроў беларускай совецкай літаратуры: Кузьмы Чорнага, Эдуарда Сямуйленка, Міхаса Лынькова і другіх. Вельмі мала змешчана твораў Янкі Купалы, Якуба Коласа, Змітрака Вядулі, Янкі Маўра і другіх беларускіх пісьменнікаў.

«Роднае слова» складзена непрадумана і абмякава. Гэта шкодная кніга, якая не адпавядае задачам камуністычнага выхавання, ёй нельга карыстацца ў совецкай школе.

Р. НЯХАЙ

Непрыгодны падручнік

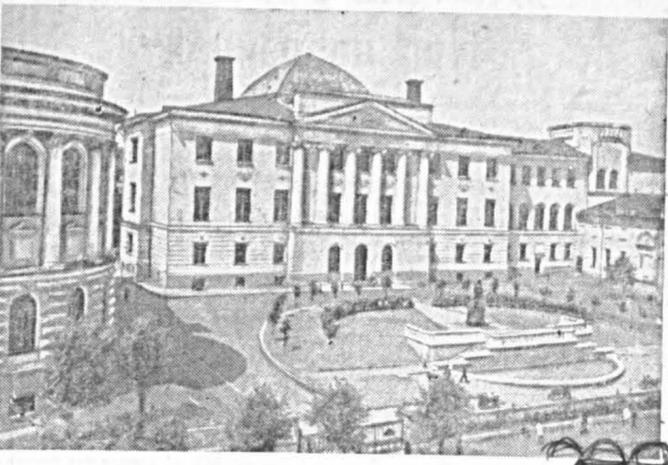
«Роднае слова» — так з часоў вялікага рускага педагога К. Ушынскага зрабілася традыцыя называць кнігі для чытання і развіцця мовы дзяцей. Такую кнігу для III класа, складзеную М. В. Ясона, выдала Беларускае Дзяржаўнае Выдавецтвае тиражом у 300 тысяч экзэмпляраў у 1946 годзе.

Савецкая школа з'яўляецца сродкам выхавання маладога пакалення ў духу камуністычнай маралі, савецкага патрыятызма і савецкай нацыянальнай гордасці. Любы падручнік у школе павінен адпавядаць інтарсам сацыялістычнага дзяржавы, нашым выхавачым мэтам, даваць дзецям грунтоўныя веды асноў навук.

Вызначаючы задачы савецкай літаратуры ў справе выхавання маладога пакалення, тав. Жданаву гаварыў:

«Маладому совецкаму пакаленню належыць умацаваць сілу і магучнасць сацыялістычнага савецкага ладу, поўнаасцю скарыстацца рухавічым сілмі савецкага грамадства для новага ілбачанага росквіту нашага дабрабыту і культуры. Для гэтых вялікіх задач маладое пакаленне павіна быць выхавана стойкім, бадзёрым, якое не баіцца перашкод, ідзе на сустрэчу гэтым перашкодам і ўмее іх пераадоўваць. Нашы людзі павіны быць адукаванымі, высоказдзіяльнымі людзьмі, з высокімі культурнымі, маральнымі патрабаваннямі і густамі.

Немалая роля ў ажыццяўленні гэтых важных задач належыць школьным падручнікам. «Роднае слова» мае метай не

Максім ЛУЖАНІН

ЗВАРОТ З МАДУЗЭЕ

(Урыўкі з паэмы)

Мадузэе— возера шырокае, чорная вада, глыбокая. Цэлыя які шумелі трыснікі, кнігаўкі крычалі з кулікамі па-над берагамі, дык адкуль-жа неспакой такі? Стогнуць хвалі, рвецца камень? Што парушыла ў гэтым месцы супакой зямлі нямецкай? Даль—німая, і яна гукае. Хто пацую?— Усе далёка. Мадузэе не перавяслае, Мадузэе не акінем вокам,— Мадузэе—возера шырокае, Мадузэе—чорная вада, глыбокая. Наіскае века дамавіна, Скрозь чужына... Працягнуліся калючыя драмы, павырослі фанерныя баракі, і будуюць у баракх тых нашых дзятчаты-небаракі. Дзе-ж той дом? Пасты стаць кругом— вартавыя і сабакі. Крок не ступіш, толькі й пераход— вузкая сцяжына пад шыткамі павядуць урані на завод, прывядуць увечары таксама. Перадасць адных узводу ўзвод і жане другіх ад брамы ў браму. Гадаванкі шпаркае Дзвін, Прыпільні зялёнай гадаванкі! Сталі вы, надзеўшы рызманкі, горкія, смутныя палананкі. Дзе-ж той час, калі вятры вясны беглі прывітаць вас да прыганку? Дзясці, у маленькім месце, дом стаіць, цвіціць за домам сад. Дваццаць год назад маці наразіла, спавіла, песню над калыскай пачала, «ладкі-ладушкі» зрабіла, потым на зямлю пусціла і за ручку павяла... Дзе-ж той час, дзе той шчаслівы дзень? Яны край, дзе за работай свята? Дзе-ж ён, той, што сэрцам валадзеў, той харошы, што засватаў? Хоць-бы як здаёку паглядзець,

кінучь вокам,— думаюць дзятчаты... Плачучь вочкі, Жоўтыя пясочкі, дробныя жвірочкі па-над Нёманам, па-над Сожам. Ой, як помніць і забыць не можа, і ніколі сэрца не забудзе час пагодны, край свой родны! Затужылі, знебыліся на ўсёку адно імя нашы песні застаіся, што ўзылі з сабою. Заспявай, мая сестрыца, вярбу над вадою! Заспявай пра верацёнца ці пра ясны месіць, як у той у барэзінцы вельмі мала месца. Заспявай пра наша сонца, што пльме над лесам. «Як вярнуся ў Беларусь я з таго Мадузэе, пайду полем, пайду долам, прывядуць увечары таксама. Не абы травы якое, а буйнога хмелю, вазьму каліва куюлю, румы-мяты белай. Хай твае лісты, куюлю, немцам сэрца колюць, хай твой колер будзе, рута, ім на вечны смутак. А цябе прашу, мой хмелю, віноха лясная, хай іх век віно не хмеліць, радасць абмінае. Каб за долю лядачай выплакалі вочы, за сірочы, за жабрачы за наш век дзятчаты... І не дзень, і не два ваявалі хлопцы, шмат разліта пітва было на пачосцы. Аж да неба агонь шугаў, разгараўся, слет галалім безаказ, бекталі дарогі. Сам уломваўся мост, брод на дно хаваўся,

груд сухі на сто вёрст тванню расплываўся. Іх сіналі сярпы, Іх каслі косы, ілілі следам цапы выбіваче пракосы. На сваім папары каб слядоў не стала, выдзімалі вятры адусюль навалу. Страшны бой пры канцы, засваціла сонца. — Перакурым, байцы, дарэгія хлопцы! Дакаціўся гом да Мадузэе, ударыў. Аж зямля ў спалоху паялее— гом без хмары! Гэта невядома свету, за ўвесь час, колькі на асі рывіць планета, першы раз не па небе зранку, хмара йшла, а па зямлі, пракадалі хмары танкі шлях і гарматы грозныя вядлі. А сабраўся ў хмару ўвесь наш гнеў, цяжкая помста. Хмара ідзе па даліне, на чужой нямецкай старане, проста й проста. І нішто яе не абміне— помста. Палананка, глянй наўкруж, сустракай, састрыца, брата! Паліцець з дзварэй дацуг, пакідала зброю варты. Абдымае брат сестру, прыгарнуў жаніх нявесту— стала праўдэй та вестка. Сёння дзень і заўтра дзень і ўсё—воля, воля, воля! Войска наша ідзе і ўсё болей, болей, болей! — Родны мой, пагавары, столкі часу мы ў растанні! Як шумяць у нас бары, Пахне мата на змярканні?— Брат расказвае сестры да світанья, да спатканья. Заўтра ўдзень напросіць кожны пойдзе сваім шляхам, а ляжаць у іх шляхы, паўз жыта, паўз ветракі, над зялёным неба дахам: ёй на ўсход, яму на захад.

НОВЫЯ ТВОРЫ

М. БЛІСЦІНАЎ

„Бітва на рэйках“

КІНО

На міжнародным кінафестывалі ў Канах адной з першых прэмій быў адзначаны французскі фільм «Бітва на рэйках». Буйны поспех пастаноўшчыка гэтага фільма маладога рэжысёра Рэнэ Клемана тлумачыцца тым, што ён здолеў стварыць на дакументальным матэрыяле праўдзівую і глыбокавалюючую аповесць аб барацьбе французскага народа з нямецкімі захопнікамі, супроцьпаставіўшы мужны рэалізм свайго твора ўпадзінкай і сентыментальнай прадукцыі літаратуры і работнікаў мастацтва буржуазнага Захада.

Голас Рэнэ Клемана прагучэў мужа і смела. Рэакцыйны друк Францыі і Амерыкі спрабавалі знізіць значэнне гэтага фільма ў развіццё французскай прагрэсіўнай кінематографіі. Амерыканскія фірмы Галіўуда літаральна запоўнілі экраны Францыі сваімі сентыментальнымі і пусымі «бавенкімі». Але просты французскі народ з захапленнем глядзеў «Бітву на рэйках», перажываў разам з яе героямі, апладшраваў ім, бо героем фільма быў сам народ, самі рабочыя, чыгуначнікі, байцы арміі супраціўлення. І нездарма перадавалі людзі Францыі параўноўвалі «Бітву на рэйках» са сіла ўздзеяння з лепшымі савецкімі фільмамі і нават называлі яго французскім «Бранясцом Пацёмкіным».

У «Бітве на рэйках» няма традыцыйнага «вострага» сюжэта, які мы прывыклі бачыць у замежных фільмах. У ім ёсць толькі праўда жыцця, праўда падпольнай барацьбы з бізгалітэчным ворагам.

... Францыя. Жалезнай наваляй пракаціліся па зямлі гэтай свабодалюбовай краіны фашысцкія зграі, запалілі яе, знішчылі. Прадажныя французскія праўдзікі, нічымныя генералы прадалі яе немцам за ласку быць халумі.

Але ў глыбіні падволя жыла другая Францыя—няскораная, гордая, баявая. Узляталі ў паветра рэйкі, паравозы, эшалоны з нямецкімі салдацкімі і боерпрысасамі. Дзень і ноч ішла ўпартая барацьба ня-

скораных людзей Францыі за сваё вызваленне. Мы бачым на экране гэтых мужных і адважных чыгуначнікаў, якія, рызкуючы жыццём, паліць вагоны, узрываючы магнітнымі мінамі цягнікі. Людзі розных прафесій—яны робяць адну патрыятычную справу, каб толькі наблізіць час перамогі над нямецкім фашызмам.

З вялікім хваляваннем глядзіцца эпізод знішчэння нямецкага эшалона з танкамі, які ішоў у бок «Атлантычнага вала». У няроўнай бітве з броняцігном праціўніка смерцю слаўных гінуць многія французскія патрыёты, але ўсёроўна пускоўні пад адхон састаў з варагой тэхнікай.

Фільм канчаецца святам перамогі. Чыгуначнікі накіроўваюць першыя цягнікі па пуцях, якія яны раней узрываўлі.

«Бітва на рэйках»—значнае дасягненне французскага прагрэсіўнага кінамастацтва. Аднак фільм далей ад дасканаласці. Патрыятычная тэма яшчэ не даведзена да поўнага гучання, не раскрыта з усёй глыбінёй. У ім ярка паказана падпольная барацьба байцоў супраціўлення з фашысцкімі захопнікамі. Але ні слова не сказана аб барацьбе са здрадніцкім французскага народа—розымі «вэйшійкамі», калабаранцамі. Рух супраціўлення паказаны як рух стыхійны, у ім няма арганізуючага пачатку, што не адпавядае гістарычнай праўдзе. Зусім не паказана роля камуністаў у барацьбе супроць ворагаў свабоднай Францыі.

Аператары фільма (галюбны аператар Анры Алексан) знялі фільм няроўна. Ёсць часам зусім невыразныя кадры, бледныя і нешчыльныя па кампазіцыі, асабліва ў фінале.

Фільм «Бітва на рэйках» вельмі блізка бедарускаму народу, народу, які таксама перажываў фашысцкую акупацыю, які меў аграмадную армію партызан і вёў грандыёзную рэйкавую барацьбу з захопнікамі ў тылу, на яго камунікацыях. Таму наш глядач з захапленнем будзе ўспрымаць «Бітву на рэйках» і перажываць незабыўныя дні вялікай народнай барацьбы.

«Нашы». Работа скульптара-самавучкі. В. Ягудніцкага (Баранавіцкая вобласць). Фота Л. Папковіча.

У літаб'яднанні Піншчыны

У Пінску другі год існуе літаратурнае аб'яднанне, на паседжаннях якога абмяркоўваюцца творы не толькі пачынаючых аўтараў Пінска, але і пачынаючых пісьменнікаў вобласці. Праўда, трэба адзначыць, што большасць твораў напісана яшчэ слаба.

Няведанне элементарных правіл вершаскладання—у адных—і недастатковае веданне літаратурнай мовы—у другіх—перашкаджае ўвасабленню думкі ў мастацкі вобраз. Таму не ўдалася і п'еса В. Клецюна «Апошні рапарт», якая апавядае аб подзвігах савецкіх воінаў. Замест жылых людзей у п'есе паказаны толькі іх цені. У верхах студэнта Пінскага настаўніцкага інстытута В. Трубія таксама нехапае мастацкай прастаты.

Аднак, у творах пачынаючых ёсць адна добрая агульная рэч. Іх творы вылучаюцца навізнай і свежасцю тэматыкі. Любоў да сацыялістычнага рэалізму, героіка Айчынай вайны і мірнае пасляваеннае будаўніцтва—вось асноўныя тэмы, якія распацоўваюць літаратуры Піншчыны.

Члены нашага літаратурнага аб'яднання, дапамагаючы таварышам з перыферыі, адначасова шмат працуюць над сваімі ўласнымі творамі. Гэтай працы вельмі садзейнічалі нарада маладых пісьменнікаў заходніх абласцей Беларусі і рэспубліканская нарада. Наряды сведчаць аб тым, якія вялікі клопаты працуе партыя і савецкі ўрад да маладых пісьменнікаў у нашай краіне.

Літаратары Піншчыны працуюць цяпер над новымі творамі. Р. Аўчыннікова піша п'есу «Першы ўрадаў» аб калгаснай працы. В. Ларын закончыў наведу «Два характары», С. Сільвестраў перапрацоўвае паэму аб калгасных людзях.

Нядаўна ў абласной газеце «Палеская праўда» была надрукавана першая літаратурная старонка, падрыхтаваная Пінскім літаратурным аб'яднаннем. Цяпер да друку рыхтуюцца літаратурныя старонкі, прысвечаныя 30-годдзю Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

Члены літаратурнага аб'яднання маюць на мэце падрыхтаваць да друку альманах, у які ўвойдуць творы маладых пісьменнікаў Піншчыны.

В. КАРАТЫШЭўСКІ.
г. Пінск.

Наш календар

А. Н. РАДЗІШЧАЎ

24-га верасня споўнілася 145 год з дня смерці Радзішчава, выдатнага рускага пісьменніка, прадстаўніка перадавой матэрыялістычнай філасофіі.

Радзішчаў нарадзіўся ў 1749 г. у дваранскай сям'і. У 1771 годзе ён закончыў юрыдычную адукацыю і паступіў на службу.

Гуманіст і народалюба, Радзішчаў драгнуў усё сваё веды, усё сілы аддаць баяшчывым і роднаму народу. Ён рапцў змагацца з сацыяльным і палітычным злом зброяй літаратурнага слова.

Радзішчаў піша шэраг твораў («Ліст да друга», «Заўвагі да пераклада кіліі Маблі», «Жыццё Ф. В. Ушакова» і інш.), якія прасікуты пратэстам супраць самадзяржаўна-прыгонніцкага самаўладства. Прагледзіць гэты знаходзіць найбольш поўнае і яркае выяўленне ў асноўным творы Радзішчава «Падарожжа з Пенябурга ў Маскву», за які аўтара саслалі на 10 год у Сібір. Выпрабаваны сур'янага жыцця не пахіснулі перакананні пісьменніка-рэвалюцыянера. Ён пісаў: «Душа мая ўва мис, я той-жа, што і быў...».

Пасля смерці Екацірыны Радзішчаў быў звернуты зсылкі. Крыху пазней яго прынялі на службу ў камяісю па складанню законаў. Прадстаўлены ім праект знішчэння прыгоннага права быў сустрэты ваража. Аўтару прыгразілі ссылай у Сібір. Страта надзей на магчымасць ажыццяўлення сваіх праектаў у прыгонніцкай

Расіі прывяла да раканого выходу. У 1802 годзе Радзішчаў пакончыў жыццё самагубствам.

У сваёй кнізе Радзішчаў рэзка крытыкаваў прыгонніцтва і ўсе яго правядзенні—палітыскае сваволле, памешчыкі ўціск, неўвагу да забавны, самаўладства і тыранію кіруючых колаў.

Які-ж выхад з «чудзіща», як Радзішчаў сімвалічна называў самадзяржаўна-прыгонніцкі лад у Расіі? На гэтае пытанне пісьменнік даваў даўжэйшы адказ. Выходзіць з ідэалістычнага погляду на гісторыю, Радзішчаў лічыў, што дваранства разумее, нарэшце, неразумнасць тагачаснага грамадскага парадку і дабраахвотна адноўіць прыродную роўнасць людзей. Аднак, гэтая думка не была дамінуючай у творах Радзішчава. У яго творах ёсць і заклік да барацьбы супроць існуючых парадкаў. Прычым, галоўную надзею ў гэтай барацьбе Радзішчаў ускладаў не на дваран, а на сялянства.

Па сваёй ідэйнай накіраванасці і стылю «Падарожжа з Пенябурга ў Маскву» з'яўляецца адным з самых рэалістычных твораў тагачаснай рускай літаратуры.

Радзішчаў адыграў значную ролю ў гісторыі развіцця рускай пазіі. Сярод яго вершаваных твораў — ода «Вольнасць» з'яўляецца адным з выдатнейшых твораў рускай пазіі XVIII стагоддзя.

Прагрэсіўны дзеяч свайго часу, Радзішчаў займае пэўнае месца ў гісторыі раз-

віцця рускай крытыкі. Ён першы ў прагэсторыі рускай крытыкі падыйшоў да агульнага творчасці пісьменнікаў з пазіі рэвалюцыянера-дэмакрата. Разуменне надзвычайна задач спалучаецца ў Радзішчава з элементамі гістарычнага падыходу.

А. Н. Радзішчаў з'яўляецца адным з буйных філосафаў-матэрыялістаў XVIII стагоддзя не толькі Расіі, але і Захада. У сваім трактате «Аб чалавеку, што сміротнасці і неўміручасці» Радзішчаў на асноўныя пытанні філасофіі адказвае ў духу матэрыялізма.

Значнае спадчына Радзішчава—вядзюнае. Творчасць Радзішчава зрабіла ўплыў на фармаванне поглядаў дэкабрыстаў. Пушкін сам зважачаў на сувязь сваёй палітычнай лірыкі з творчай спадчынай Радзішчава. У чарніковай страфе «Помніка» ён пісаў:

«...Во след Радішчу восславляя я свободу

И милосердие вослед».

На велькінае значэнне Радзішчава ў гісторыі рускага рэвалюцыянага руху ўказвае В. І. Ленін у артыкуле «Аб нацыянальнай гордасці вялікарусцаў»: «...Мы ганарымся тым, што гэты прыму выклікаў адпор з нашага асяроддзя, з асяроддзя вялікарусцаў, што гэта асяроддзе высунала Радзішчава, дэкабрыстаў, рэвалюцыянера-разначынца 20-х г. г.».

Імя Радзішчава ў ліку іншых іменей барацьбітоў з'яўляецца прадметам нацыянальнай гордасці вялікага рускага народа.

Дзяржаўная Трацякоўская галерэя

дуальнасці буйнейшых яго прадстаўнікоў—Рокатава, Лявкіцага, Баравікоўскага, Кірэнскага, Трапіяна.

У галерэі прадстаўлены карціны выдатных майстроў другой чвэрці і сярэдзіны XIX стагоддзя — «Яўленне Хрыста няроўна».

Да збірання твораў рускага жывапісу П. М. Трацякоў прыступіў у 50-х гадах мінулага стагоддзя. З самага пачатку сваёй дзейнасці ён выявіў вялікі мастацкі густ; у ім заўсёды жыло паучэцкі рэалізм, паучэцкі арганічнай сувязі з народам. Валодаючы перадавым светапоглядам і з'яўляючыся аднадумцам перасоўнікаў, П. М. Трацякоў глядзеў на жывапіс Пярова, Крамскага, Рэпіна, Сурыкава, Савіцкага, Максімава і іншых, як на з'яву велькінага нацыянальнага значэння, фактар маральнай сілы свайго народа.

Год ад году колькасць карцін, сабраных на кватэры П. М. Трацякова, узрастае, і хутка пастала пытанне аб стварэнні для іх спецыяльнага памяшкання. Да 1782 г. адносіцца пачатак пабудовы першых залаў.

Дзейнасць П. М. Трацякова вельмі хутка пераўравае рамкі простага збірання карцін. «Трацякоўка» ператвараецца ў нацыянальны музей рускага мастацтва.

Значна папоўнілася галерэя ў 1892 г., калі да яе перайшла калекцыя брата П. М. Трацякова — Сяргея Міхайлавіча.

У гэтым-жа годзе галерэя была перададзена ў гораду Маскве, а сам П. М. Трацякоў стаў яе пажыццёвым апекуном.

П. М. Трацякоў набыў не толькі карціны перасоўнікаў, але і выдатных майстроў XVIII — пачатку XIX стагоддзяў. Першаснаснымі творамі прадстаўлены ў галерэі і старажытныя старонкі гісторыі рускага мастацтва. Асабліва прыцягваюць увагу вядомыя творы «Троіца» — работы майстра XV стагоддзя Андрэя Рублёва, і творы выдатнага майстра другой паловы XVII стагоддзя Сімана Ушакова.

Галерэя валодае цудоўным зборам партрэтаў XVIII—XIX стагоддзяў, які дае магчымасць скласці ўяўленне аб развіцці гэтага жанра ў Расіі, аб творчай індыві-

веня 1918 г. В. І. Ленін падпісаў дэкрэт аб нацыяналізацыі Трацякоўскай галерэі. Гэтым было падкрэслена асаблівае значэнне, якое надавала савецкая ўлада галерэі.

Ужо ў дарэвалюцыйны час галерэя была буйнейшым зборам рускага жывапісу, скульптуры і графікі. Але толькі пасля Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі яна ператварылася ў сапраўды цэнтральны музей рускага дарэвалюцыйнага і савецкага выяўленчага мастацтва.

За першае дваццацігоддзе савецкай улады ў два паловы разы ўзрастае плошча, якая занята заламі экспазіцыі і фонд, у восем разоў павялічылася колькасць мастацкіх твораў, якія ўваходзяць у склад калекцыі галерэі; значна ўзрастае наведванне.

У адзедзе савецкага выяўленчага мастацтва спецыяльная зала адведзена скульптурным твораў М. Андрэева, які на падставе замалёвак і скульптурных эскізаў у натуре стварыў цэлы цыкл партрэтаў Вадзіміра Ільіча Леніна.

У галерэі знаходзіцца вядомая карціна І. Бродскага «Ленін у Смольным», партрэт таварыша Сталіна работы А. Герасімава, скульптурныя партрэты таварыша Варашылава работы Р. Матавілава, таварыша Кірава работы М. Томскага.

Звяртаюць на сабе ўвагу работы М. Несцерава і І. Грабара, пейзажы Рылова, Юона, Бальніцкага-Бірулі, Бакшэва.

У гэтым годзе Дзяржаўная Трацякоўская галерэя ўзбагацілася новымі творамі лепшых савецкіх мастакоў і скульптараў. Сярод іх — карціна Ефанава «Сталін, Молатаў і Варашылаў ля ложка хворага Горкага», серыя малюнкаў Васільева, карціны С. Герасімава, Купрыянава, Крылова; скульптуры — партрэт генерала Чарнякоўскага работы Вучэціча, «Акадэмік Крылоў»—Мухінай, партрэт А. С. Шчабакова работы Маньчэра.

Прапаганда нацыянальнай мастацкай спадчыны і дасягненняў савецкага мастацтва, садзейнічаючы творчаму росту савецкіх мастакоў складае змест працы Дзяржаўнай Трацякоўскай галерэі.

В. Макоўскі. «Дзеці». Фотарэпрадукцыя Г. Бугаенкі.

У леныградскіх тэатрах

Ленінградскія тэатры пачалі новы тэатральны сезон. Творчыя калектывы драматычных і оперных тэатраў шмат папаравалі над тым, каб стварыць новыя поспехамі выдатнае ўсенароднае свята—30-годдзе Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

Тэатр оперы і балета імя С. М. Кірава пачаў сезон пастаноўкай «Руслан і Людміла». Дыржыраваў заслужаны дзеяч мастацтва РСФСР, лаўрэат Сталінскай прэміі, прафесар Б. Хайкін. У спектаклі заняты В. Фрэйдкоў, Н. Бялухіна, А. Халілева, І. Яшугін, І. Плешакоў, Ф. Балзіна і іншыя. Тэатр інтэнсіўна працуе над

пастаноўкамі оперы І. Дзяржынскага «Князь-возера» і балета В. Асаф'ева «Міліца». Ён мяркуе аднавіць у сваім рэпертуары оперы «Кармэн», «Аїда», балет «Рамэо і Джульета», паставіць оперу Д. Кабалеўскага «Нескаронная», камічную оперу Т. Хрэннікава «Фрол Скабебев», балет С. Васіленкі «Усю-та я ўсяленню праехаў» і новы балет Р. Гілера «Медын коннік».

Спектаклем «Сустрэча з юнацтвам» адкрыў свой сезон Ленінградскі тэатр камедыі. Тэатр юнага глядача паказаў маладому пакаленню п'есу Я. Рыса «Дзяўчынка шукае бацьку».

Дзяржаўная карцінная галерэя БССР за апошні час папоўнілася новымі арыгінальнымі карцінамі рускіх мастакоў XIX стагоддзя. На здымку: карціна І. Айвазоўскага «Начны пейзаж». Фотарэпрадукцыя Г. Бугаенкі.

Д. ФАКТАРОВІЧ

СЛОВА АНТЫБУРЖУАЗНАЙ САТЫРЫ

У шостым нумары часопіса «Новы мир» упершыню надрукавана п'еса Я. Петрова «Востраў міра», якая напісана ім улетку 1939 года. Гэты востры палітычны памфлет на хрысціянскую міралюбіваць буржуазнай цывілізацыі без сумнення будзе горача прыняты нашым чытачом і глядачом.

Палітычная камедыя-памфлет Я. Петрова разіпае традыцыйны гнейнага сатырычнага напрамку ў калектываў творчасці Ільі Ільіча і Яўгена Петрова. Яшчэ ў «Аднапавярховай Амерыцы» вядомая савецкіх сатырыкі паказалі беднасць слаўнай «атлантычнай культуры» — звышчалавечай цывілізацыі. У свой час яшчэ В. Макоўскі гаварыў: «Нахай другіх ездзяць за межы з'яўляцца, я-ж ездзіў з'яўляцца», або аб самай Амерыцы: «Я хацеў заехаць на 7000 год уперад, а трапіў на 7 год назад».

Да гэтага паучыцца перагаі савецкіх людзей над буржуазнай культурай, неабходна для сучаснага сатырыка, падрыхтаваў Ільіча і Петрова іх дзейсны савецкі патрыятызм, патрыятызм людзей, якія «на буржуі глядзяць з пагардай» (Макоўскі). Доўга не згубіць сваёй востры саркастычнай афарызмы Ільіча і Петрова, якія б'ючыю гнілсць усё буржуазнай культуры і, у асаблівасці, культуры духоўнай. Вось, напрыклад, адзін з іх: «Фільмы аднапавярховай Амерыкі ніжэй чалавечай вартасці. Яны разлічаны на птушыныя магі, на цяжкадумнасць рагатагалавога чалавечства, на вярблюджую непатрабавальнасць». «Аднапавярховую Амерыку» мы панімаем

мець на ўвазе пры позірках на сучасную амерыканскую культуру. Мы не можам забываць сатыру Ільіча і Петрова асабліва ў святле дэмагічных выкрыкаў з-за акіяна аб краіне, у якой нібыта «ажыццявілася арыстакратыя сярэдняга чалавек», як пісаў нядаўна рэакцыйны амерыканскі сацыялаг і філосаф Эц'ен Жыльсон.

У аповесці Ільіча і Петрова «Тоня» супрацьпаставілі сацыялізму і амерыканскай «звышцівілізацыі» асабліва ўдалася нашым сатырыкам. Звычайная савецкая дзяўчына, якую вабіла невядомая далёкая замежнага падарожжа, вельмі хутка пераконваецца ў тым, што капіталізм перашкаджае ёй жыць, што парства стандарта прыняе і губіць сапраўднага чалавек.

«Тоня» абяцала нам папярэдне інтарсаў і апавядальных прыёмаў у калектываў творчасці абодух пісьменнікаў. Сатыра, якая раней поўнасцю была накіравана на выкрыццё перажыткаў капіталізма ў сьвядомасці людзей, цяпер завастраляецца супраць таго свету, які стварае інавацыянарадае буйных і дробных драпежнікаў капіталістычных джунгляў, супраць таго свету, які выкармлівае «шматгалюбовую вощ сучаснай цывілізацыі» — мшчанства» (М. Горкі).

П'еса «Востраў міра» — апошніе слова выдатнага пісьменніка-патрыёта, які загінуў у чэрвені 1942 года, вяртаючыся з Севастопалю.

Яна нясе ў сабе лепшыя традыцыі савецкай літаратуры. Гэта камедыя дапамагае савецкаму народу пазнаць ворагаў

міра і дэмакратыі, яна не старэе, таму што накіравана ў будучыню.

Сюжэт камедыі Петрова нескладаны. У сям'і буйных англійскіх камерсантаў Джэкабсаў перападох. Джэкабе хворы. Яго дзіўная хвароба не фізіялагічная стабаць (ён моцны стары) і не бытавал істэрыя. Джэкабе хворы застарэлым прыступам хрысціянскага пацыфізма. Ён не можа слухаць радзімаведзенняў аб павелічэнні «карэснай бомбанай нагрукі самалётаў», аб новых «газах без колеру і паху», аб тым, што Данцыг або Прага пацярэе называюцца парашавымі бочкамі ўсёй Еўропы. Які звычайны чалавек, які не жадае нікога забіваць, а аддае перавагу спакойна дыхаць паветрам, любіць жыццё, павіваць вечарам партвей і чытаць добрыя кніжкі, а разам з тым, які галава сям'і Джэкабе цвёрда рашае выраць род свой з «гэтага ашалелага свету».

Англіскі джэнтльман са сваёй жонкай і дарослым дзецьмі, добрым старым слугамі і падрыхтаваным арыстакратычным жаніком для дачкі паслядзецца на бязлюдным востраве. Гэты востраў у Ціхім акіяне панінен стаць «востравам міра».

Аднак, маскі пацыфізма вельмі хутка спадваюць. На востраве знойдзена нафта. І сам Джэкабе, і яго жонка, і іх эканомка, і хатні доктар і поп — усё прагнуць нажыць.

Іх спрычкі паміж сабой перарастаюць у адкрытую ўзброеную сутычку пры ўмшанні звышлоўкага японскага «рабінона»—рэзідэнта Бабы. Канец пацыфізма—пачатак вайны. Дым ахутае востраў міра. З яго перадоўж каманду: «Выйсці ў мора! Адкрыць агонь». З Лондана, Вашынгтона і Токіа па распадарожжю ўрадаў выходзіць ваенныя караблі «для аховы інтарсаў сваіх грамадзян». У стру-

менях нафты і ў крыві плаваюць новыя паслелым вострава разам з мясцовым князьком Махунхіна. Так заканчваецца гульня. «Востраў міра» зусім натуральна стаць прычынай спрычак паміж імперыялістычнымі драпежнікамі. Сям'я Джэкабеў у пошуках казначай зямлі і любасці да чалавек прыносіць у Ціхі акіян ураган вайны.

«Сярэднія людзі справы» самі робяць не ўпеклі з свету імперыялізма. Параўнаўшы з ім, яны ў чаканні спакойнага часу для «бізнеса» жыць буру новай вайны і ў доме, і ў спеце. У п'есе Петрова «Востраў міра» літаратурна грамадскае і чытачы з поўнай падставай бачаць выяўленне зусім невядомай драматычнай рысы дараваанна буйнага савецкага пісьменніка.

Гэтая п'еса, як нельга больш сучасная ў сваёй бізгалітэчнай саркастычных прыёмах выкрыцця буржуазнай ідэалогіі з яе двудушным пацыфізмам, асабліва цвяр, калі савецкіх тэатры, задавальваючы запатрабаванні нашага народа, шукаюць п'ес, у якіх выкрывалася-б капіталістычная цывілізацыя, «Востраў міра» набывае актуальнасць сучаснага ўвасаблення. Хіба-ж могуць, напрыклад, сапернічаць з гэтай п'есай сыяктакі «Ён прышоў», «Діцінкі» або «Глыбокі карэнні», якія ўваходзяць у рэпертуар тэатраў Бабуўска, Мінска і Гродні. П'есы Прыстлі і Хэлман пры ўсіх іх вартасцях не забудзілі тыпова-буржуазных перажыткаў і ілюзіяў, якія перашкаджаюць безгаварачаму зрынуццю ўсіх і ўсялякіх масаў з буржуазнай цывілізацыі і яе мараль. На нашую думку, вобч а «Рускім пытаннем» К. Сіманова, выдатная сатыра на сучасных англійскіх, амерыканскіх або гала